

สรุปผลการวิจัย

จากความล้มเหลวของการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นที่ผ่านมาอันมักจะพบว่า ประชาชนในชาติยังไม่พร้อมที่จะรับผิดชอบการปกครองตนเองได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้ เนื่องจากขาดความรู้ตลอดจนแนวความคิดพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ในขณะที่ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายแล้วว่า การสื่อสารมีบทบาทในการพัฒนา คำนวณต่าง ๆ มากขึ้น ทั้งนี้เพราะการสื่อสารเปรียบเสมือนยาคำที่แทรกอยู่ในระหว่าง ปัญหาทุก ๆ ปัญหา ถึงแม้ว่าจะไม่อาจก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์โดยตรงแต่ก็ถือว่าเป็นส่วนหนึ่ง ที่สำคัญที่จะก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์นั้นขึ้นมาได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงใคร่ที่จะใช้การสื่อสารรูปแบบ หนึ่งคือ สื่อเสียงตามสาย ซึ่งมีจำนวนมากพอสมควรอยู่แล้วในเทศบาลต่าง ๆ มา ทดลองใช้ในการให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับหลักการและแนวความคิดของการปกครอง ท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาล ทั้งนี้เนื่องจากการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบ เทศบาลนี้เป็นรูปแบบ ของการปกครองท้องถิ่นที่ใกล้เคียงกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยระดับชาติ มากที่สุด และเพื่อที่จะได้ทราบถึงประสิทธิผลของสื่อเสียงตามสายในการให้ความรู้แก่ ประชาชนนี้ ผู้วิจัยจึงทอวางแบบงานวิจัยเป็นลักษณะเชิงทดลอง โดยจัดทำรายการขึ้น รายการหนึ่งซึ่งมีเนื้อหาครอบคลุมถึงหลักการและแนวความคิดของการปกครองท้องถิ่น ในรูปแบบเทศบาลนำไปออกอากาศผ่านสื่อเสียงตามสายให้ประชาชนได้รับฟัง โดยทำการ วัดความรู้ความเข้าใจของประชาชนในเรื่องนี้ก่อนและหลังการออกอากาศเพื่อนำผลมา เปรียบเทียบหาประสิทธิผลของสื่อ

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกหน่วยวิจัยจากการสุ่ม ผลปรากฏว่าเทศบาลเมืองสิงห์บุรี ตกเป็นหน่วยวิจัยในการศึกษา แต่เนื่องจากกิจการเสี่ยงตามสายของเทศบาลเมืองสิงห์บุรีนี้ได้ดำเนินการมานานแล้ว คือตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๓ จนถึงปัจจุบันซึ่งได้ดำเนินการต่อเนื่องกันมาโดยตลอดนับเป็นเวลาถึง ๒๒ ปีมาแล้ว และยังมีได้มีการศึกษาอย่างเป็นทางการถึงประสิทธิผลของสื่อชนิดนี้มาก่อน ผู้วิจัยจึงเห็นสมควรที่จะทำการศึกษาคลองครั้งนี้ในลักษณะของการศึกษาเฉพาะกรณี

ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลครั้งแรกในเดือนมกราคม ๒๕๒๕ และเริ่มกระจายเสียงบทสนทนาเรื่อง "ความรู้เกี่ยวกับเทศบาลของเรา" ที่สร้างขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๒๕ ภายหลังจากการกระจายเสียงเสร็จสิ้น ผู้วิจัยเว้นระยะเวลาช่วงหนึ่งประมาณ ๒ อาทิตย์เพื่อลดอิทธิพลของความจำที่ติดต่อบนข้อสอบถามและบทสนทนาที่ออกกระจายเสียงแล้วเริ่มเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งที่สองในเดือนมีนาคม ๒๕๒๕ หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้นำประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ของศูนย์บริการคอมพิวเตอร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งผลจากการศึกษาครั้งนี้ มีดังนี้คือ

๑. ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งแรกมีจำนวน ๒๕๐ คน เป็นหญิงมากกว่าชายคิดเป็นร้อยละ ๕๕ และ ๔๕ ตามลำดับ

ในเรื่องของอายุ กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษามีอายุอยู่ในช่วง ๑๗ - ๒๖ ปี คิดเป็นร้อยละ ๘๗.๖ ของทั้งหมด

สำหรับคุณลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับระดับการศึกษา พบว่ากลุ่มที่ทำการศึกษาในช่วงระหว่างมัธยมศึกษาตอนต้นถึงมัธยมศึกษาตอนปลายคิดเป็นร้อยละ ๘๒.๔ มีจำนวนมากกว่ากลุ่มที่ระดับการศึกษาภาคบังคับ และต่ำกว่าซึ่งมีจำนวนคิดเป็นร้อยละ ๘๐.๐ เพียงเล็กน้อยเท่านั้น

ถ้าพิจารณาถึงอาชีพของกลุ่มตัวอย่างแล้ว กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้
ที่กำลังศึกษาอยู่คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๖ รองลงมาคืออาชีพรับราชการ และรับจ้างเท่ากัน
คือร้อยละ ๑๘.๓

๒. ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างในการเปิดรับข่าวสารเสียงตามสาย
ถ้าพิจารณาถึงพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเสียงตามสายพบว่า
กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะเปิดรับข่าวสารวันละ ๒ ช่วง คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๔ โดยจะ
เปิดรับข่าวสารเฉพาะช่วงเช้ากับช่วงเย็นมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ ๒๙.๓

ส่วนใหญ่แล้วมักจะทำงานอย่างอื่นไปด้วยในขณะที่รับฟังการ
กระจายเสียงตามสายคิดเป็นร้อยละ ๖๙.๓ ส่วนกลุ่มที่ตั้งใจฟังอย่างจริงจังมีจำนวน
น้อยมากร้อยละ ๖.๖ เท่านั้น

แต่ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นแล้วทางเทศบาลขอความร่วมมือผ่านสื่อ
เสียงตามสายพบว่าส่วนใหญ่จะไปตามประกาศชักชวนคิดเป็นร้อยละ ๔๔.๑ และไม่ไป
ตามประกาศชักชวนเพียงร้อยละ ๑๖.๒ เท่านั้น

ในจำนวนผู้รับฟังเสียงตามสายเมื่อพิจารณาถึงความชอบของกลุ่ม
ตัวอย่างที่มีต่อสื่อเสียงตามสายพบวาร้อยละ ๘๑.๑ ชอบสื่อเสียงตามสายมีเพียงร้อยละ
๘.๘ เท่านั้นที่ไม่ชอบสื่อเสียงตามสาย โดยให้เห็นผลถึงความชอบสื่อเสียงตามสายว่า
ได้รับข่าวสารที่มีประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ ๖๐.๓

จากจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่รับฟังเสียงตามสายทั้งหมดร้อยละ
๕๙.๓ แสดงความคิดเห็นต่อการกระจายเสียงตามสายว่าดำเนินการได้ดีแล้ว และ
ร้อยละ ๔๐.๓ เห็นควรให้มีการปรับปรุงโดยเสนอแนะให้มีการปรับปรุงในค่านเทคนิค
อันประกอบด้วยการศึกษาติดตั้งลำโพงให้มากขึ้นและปรับปรุงเสียงให้ชัดเจนยิ่งขึ้นคิดเป็น
ร้อยละ ๑๘.๖

๓. ความแตกต่างของเพศ อายุ ระดับการศึกษาและอาชีพที่มีต่อการ
เปิดรับข่าวสารเสี่ยงตามสายและระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น
ในรูปเทศบาล

การพิสูจน์สมมุติฐานที่ ๑ และ ๒

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า เพศไม่มีความสัมพันธ์กับการเปิดรับ
ข่าวสารเสี่ยงตามสาย และระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นใน
รูปเทศบาล

เมื่อพิจารณาถึงช่วงอายุก็พบว่า ช่วงอายุที่แตกต่างกันมีระดับการเปิดรับ
ข่าวสารเสี่ยงตามสายแตกต่างกัน โดยมีแนวโน้มปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ผู้ที่มี
ช่วงอายุระหว่าง ๑๗ - ๒๖ ปี มีระดับการเปิดรับข่าวสารต่ำ ผู้ที่มีอายุสูงกว่า ๕๗ ปี
ขึ้นไปและผู้ที่มีช่วงอายุระหว่าง ๔๗ - ๕๖ ปี มีระดับการเปิดรับข่าวสารสูงในอัตรา
ไล่เลี่ยกัน แต่ช่วงอายุที่แตกต่างกันไม่พบความแตกต่างในเรื่องของระดับความรู้ความ
เข้าใจเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นในรูปเทศบาล

ผู้ที่มีระดับการศึกษาที่แตกต่างกันจะมีระดับการเปิดรับข่าวสาร และระดับ
ความรู้ความเข้าใจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีแนวโน้มปรากฏให้เห็นว่า
ผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำจะมีการเปิดรับข่าวสารสูง ส่วนผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีการ
เปิดรับข่าวสารต่ำ ส่วนในเรื่องของระดับความรู้ความเข้าใจนั้น ผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำ
จะมีระดับความรู้ความเข้าใจต่ำเช่นเดียวกัน ส่วนผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีระดับ
ความรู้ความเข้าใจสูงตามไปด้วย

นอกจากนี้ยังพบว่า อาชีพที่แตกต่างกันจะมีระดับการเปิดรับข่าวสารเสี่ยง
ตามสายและระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นในรูปเทศบาลแตกต่าง
กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติด้วย ทั้งนี้แนวโน้มที่ปรากฏให้เห็นครั้งนี้คือ กลุ่มอาชีพเกษตรกร
คาชขาย และแม่บ้าน จะมีการเปิดรับข่าวสารสูงในขณะที่กลุ่มอาชีพรับจ้างรับราชการและ

กำลังศึกษา มีการเปิดรับข่าวสารต่ำ แต่เมื่อพิจารณาถึงระดับความรู้ความเข้าใจพบว่
กลุ่มอาชีพรับราชการ และกำลังศึกษามีระดับความรู้ความเข้าใจสูง ส่วนกลุ่มอาชีพ
เกษตรกร รับจ้าง คาชายและแม่บ้านจะมีระดับความรู้ความเข้าใจต่ำ

๔. การประเมินประสิทธิผลของเสียงตามสาย

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งที่สอง ภายหลังจากทำการกระจายเสียง
บทสนทนาเรื่อง "ความรู้เกี่ยวกับเทศบาลของเรา" จำนวน ๑๓ ตอนแล้วนั้น จำนวน
กลุ่มตัวอย่างลดลงจากครั้งแรกเนื่องจากไม่สามารถติดตามสัมภาษณ์ได้ ทั้งนี้สามารถ
เก็บรวบรวมข้อมูลครั้งที่สองได้ทั้งสิ้น ๒๔๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๘๖ จากจำนวนกลุ่ม
ตัวอย่างที่เก็บได้ครั้งแรก

ร้อยละ ๕๐ ของกลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นว่าสามารถเข้าใจ
บทสนทนาเรื่อง "ความรู้เกี่ยวกับเทศบาลของเรา" ได้โดยง่าย

เมื่อพิจารณาถึงการกระจายข่าวสารภายหลังที่ได้รับฟังบทสนทนา
นี้แล้วนั้นพบว่า มีการนำไปพูดคุยกันต่อไม่มากนักเพียงร้อยละ ๓๑.๕ เท่านั้น โดยนำ
ไปพูดคุยต่อกับเพื่อนมากที่สุดร้อยละ ๑๔.๐

กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เดิมเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นในรูปเทศบาล
น้อยมากคิดเป็นร้อยละ ๒๑.๐ และส่วนใหญ่จะเคยได้รับมาก่อนจากการเรียนการสอน
คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๑

และนอกจากการให้ความรู้ผ่านสื่อเสียงตามสายแล้ว กลุ่มตัวอย่าง
จำนวนร้อยละ ๓๒.๓ มีความต้องการที่จะใคร่รับความรู้เรื่องเดียวกันนั้นจากสื่อที่เป็น
โปสเตอร์และป้ายประกาศ

การพิสูจน์สมมติฐานที่ ๓

เมื่อนำเอาระดับการเปิดรับบทสนทนาเรื่อง "ความรู้เกี่ยวกับเทศบาล
ของเรา" มาหาความสัมพันธ์กับระดับความรู้ความเข้าใจที่ได้จากการวัดครั้งที่สอง

โดยใช้สถิติเพียสัน โปรคักโมเมนต์ (Pearson's Product Moment Coefficient) พบว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๒๕๒๒ ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการสำรวจข้อมูลพื้นฐานในเขตโครงการลุ่มน้ำแมกกลอง พ.ศ. ๒๕๑๗^๑ ซึ่งพบว่าสื่อมวลชนทุกประเภทซึ่งมีคตินโยบายหรือเป้าหมายที่จะสนับสนุนการพัฒนาโดยตรงคงมีช่วยสร้างสรรค์อะไรมากนัก เพราะในตัวของมันเองนั้นถึงแม้ว่าจะมีพลังมากแต่ก็ให้ประสิทธิผลอย่างแท้จริงไม่สูงนัก ซึ่งเหมาะที่จะเป็นส่วนช่วยสนับสนุนในการให้ความรู้แก่ประชาชนนอกเหนือไปจากการเรียนการสอนโดยทั่วไป

การพิสูจน์สมมุติฐานที่ ๔

และเมื่อนำเอาคะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นในรูปเทศบาลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสองครั้งมาหาความแตกต่างกันโดยใช้สถิติที-เทส (T - Test) พบว่า ค่าเฉลี่ยของระดับความรู้ความเข้าใจจากการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งที่สูงสูงขึ้นกว่าครั้งแรกเล็กน้อย และมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงทดลองของสุทธิลักษณ์ สมิตะศิริ^๒ ซึ่งโคททดลองการใช้สื่อทางเสียงชนิดหนึ่ง คือ เครื่องบันทึกเสียงในการให้โภชนศึกษาแก่มารดาในเขตชนบท ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งพบว่า มารดาที่ได้รับโภชนศึกษาผ่านเครื่องบันทึกเสียงมีความรู้เกี่ยวกับโภชนศึกษาเพิ่มขึ้น

การอภิปรายผล

หลังจากการพิสูจน์สมมุติฐานที่ตั้งไว้แล้วผู้วิจัยเชื่อว่าระดับความรู้ของกลุ่มตัวอย่างที่เพิ่มขึ้นเล็กน้อยนี้เกิดขึ้นจากระดับการเปิดรับบทสนทนาเรื่อง "ความรู้เกี่ยวกับเทศบาลของเรา" เนื่องจากเมื่อนำมาหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) แล้ว

^๑ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ธรรมศาสตร์, มหิดล, รายงานการสำรวจข้อมูลพื้นฐานในเขตโครงการพัฒนาชนบทลุ่มน้ำแมกกลอง พ.ศ. ๒๕๑๗ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๘), หน้า ๘๐๖.

^๒ สุทธิลักษณ์ สมิตะศิริ, อ้างแล้ว., หน้า ๒๑.

ก็พบว่าระดับความสัมพันธ์คือเป็นร้อยละ ๒๕ ซึ่งนับว่าเป็นระดับความสัมพันธ์สูงพอสมควรในการศึกษาสายสังคมศาสตร์ ดังนั้นจึงเป็นปัญหาที่น่าจะคำนึงถึงต่อไปว่าจะเกิดผลคุ้มค่าหรือไม่ในการนำเสียงตามสายมาใช้ในการให้ความรู้แก่ประชาชนไม่ว่าจะในเนื้อหาใดก็ตาม จากข้อมูลที่ได้ในการศึกษาคั้งนี้ปรากฏว่าประชาชนมีความนิยมชมชอบต่อสื่อชนิดนี้มาก แต่ไม่ค่อยตั้งอกตั้งใจในการรับฟังเพราะส่วนใหญ่มักจะทำงานบ้านหรืองานอื่นไปควบ และมีความคิดเห็นว่าเขาเหล่านั้นได้รับประโยชน์จากการเปิดรับข่าวสาร เพราะได้รับข่าวสารที่มีประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันของตนเสียเป็นส่วนใหญ่ในขณะที่ข่าวสารเกี่ยวกับเทศบาลที่เขาได้รับนี้เป็นเนื้อหาที่ไม่สอดคล้องกับความสนใจของประชาชนเท่าใดนัก ดังนั้นหากจะนำสื่อเสียงตามสายนี้มาใช้เพื่อปลูกฝังแนวความคิดและเผยแพร่ความรู้แก่ประชาชนแล้วควรจะคำนึงถึงลักษณะของเนื้อหาตลอดจนลีลาในการนำเสนอรายการด้วย หรืออาจจะนำมาใช้เป็นส่วนสนับสนุนโดยใช้ร่วมกับสื่อชนิดอื่น เช่น สื่อระหว่างบุคคล สื่อวิทยุ สื่อโทรทัศน์ ซึ่งจะเป็นการประสมประสานระหว่างข้อดี ขอดี และข้อจำกัดของสื่อแต่ละชนิดได้เป็นอย่างดี

จากผลการศึกษาคั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าเสียงตามสายมีประสิทธิภาพในการให้ความรู้แก่ประชาชนอยู่พอสมควร ถึงแม้ว่าลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับ (Exposure) ของประชาชนที่มีต่อสื่อเสียงตามสาย (Wire Broadcasting Media) จะมีความสัมพันธ์กับระดับความรู้ความเข้าใจที่ได้จากการวัดครั้งหลัง (Posttest) อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำก็ตาม แต่ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนั้นก็เกิดขึ้นในทิศทางเดียวกัน และสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้อาจจากการวิจัยครั้งหน้าว่า กลุ่มที่มีระดับการศึกษาต่ำจะมีการเปิดรับข่าวสารสูง นั้นหมายถึงว่า เสียงตามสายซึ่งเป็นสื่อมวลชนชนิดหนึ่งสามารถนำมาใช้ในการเผยแพร่ความรู้ต่าง ๆ ให้แก่ประชาชนทั่ว ๆ ไป ซึ่งเปรียบเสมือนกับการให้การศึกษาตลอดชีพ (Long life education) แก่ผู้ที่ไม่มีโอกาสแสวงหาความรู้จากสถาบันต่าง ๆ ได้เช่นเดียวกัน

ดังนั้น จากปัญหาความล้มเหลวของนโยบายการกระจายอำนาจการปกครองจากส่วนกลางไปสู่ส่วนท้องถิ่นที่ประเทศชาติกำลังประสบอยู่ในขณะนี้ในทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องของร่วมมือประสานงานกันอย่างจริงจังในอนาคตที่จะยกระดับความรู้ความเข้าใจ และเผยแพร่แนวคิดตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึงแล้ว การปกครองระบอบประชาธิปไตยของชาติก็จะมีเสถียรภาพมั่นคงและก้าวหน้าต่อไป ซึ่งจากการวิจัยครั้งนี้พบว่า สื่อเสียงตามสาย ซึ่งมีอยู่จำนวนมากในเทศบาลต่าง ๆ ก็พร้อมที่จะเป็นส่วนหนึ่งที่ใช้ในการพัฒนาการเมือง โดยการให้ความรู้ในค่านิยมแก่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพพอสมควรทีเดียว

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากการศึกษาถึงประสิทธิผลของเสียงตามสายที่มีต่อความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นในรูปเทศบาลครั้งนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) เพราะเป็นเพียงการศึกษานำร่อง (Pilot Project) ในเรื่องที่ยังมีใคร่ใคร่ทำมาก่อน ดังนั้นผู้วิจัยจึงใคร่เสนอขอคิดเห็นบางประการสำหรับผู้สนใจที่จะทำการศึกษาต่อไปดังนี้

๑. จากข้อมูลที่ได้อาจการศึกษาครั้งนี้พบว่า ในขณะที่ประชาชนรับฟังเสียงตามสายนั้นมักจะทำงานอย่างอื่นไปด้วย ทำให้ความสนใจที่มีต่อรายการต่าง ๆ ที่ออกกระจายเสียงลดน้อยลงโอกาสของการได้รับข่าวสารหรือได้รับความรู้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์จึงลดน้อยลงเช่นกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงใคร่เสนอแนะในการศึกษาต่อไปโดยศึกษาทดลองในลักษณะเดียวกันนี้แต่เปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอรายการในลักษณะอื่นที่ไม่ใช่การสนทนา เช่น การนำเสนอรายการแบบรายการบันเทิงแล้วสอดแทรกเนื้อหาที่ต้องการอยู่ภายใน เพราะรายการสนทนาจะต้องใช้ความสนใจในการรับฟังสูงมากพอสมควรจึงจะสามารถเข้าใจเนื้อหาได้โดยตลอด

๒. ถึงแม้ว่าข้อมูลที่รับจากการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นวาทายการสนทนาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมานั้นจะเข้าใจได้โดยง่ายก็ตาม แต่ในขณะที่เดียวกันกลุ่มตัวอย่างอีกจำนวนไม่น้อยแสดงความคิดเห็นว่าเมื่อได้รับฟังแล้วยังมีข้อสงสัยอยู่ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากลักษณะของการใช้ภาษาในบทสนทนาที่ยากต่อความเข้าใจ ดังนั้นจึงควรที่จะมีการขยายศัพท์เฉพาะในทางวิชาการแล้วชี้คำอธิบายที่ง่ายต่อความเข้าใจมาชี้แทน

๓. ศึกษาทดลองในลักษณะเดียวกันนี้โดยเปลี่ยนเนื้อหาที่สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของประชาชนซึ่งได้แก่ ชาวสาร และความรู้ที่มิประโยชน์ต่อชีวิตประจำวัน

๔. ศึกษาทดลองเปรียบเทียบการใช้สื่อชนิดอื่นในการให้ความรู้เรื่องเดียวกันนี้เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพของสื่อแต่ละประเภท เช่น สื่อบุคคล และสื่อมวลชนแต่ละชนิดในอันที่จะเลือกกำหนดการใช้สื่อที่มีประสิทธิภาพสูงได้อย่างเหมาะสมต่อไป

๕. ลักษณะของการใช้สื่อผสมในการให้ความรู้และชาวสารแก่ประชาชนน่าจะมีประสิทธิภาพสูงกว่าการใช้สื่อเดี่ยวใด ๆ ผู้วิจัยจึงใคร่ที่จะเสนอแนะในการใช้เสียงตามสายรวมกับสื่ออื่นในการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน จากการศึกษาครั้งนี้นักพบว่า นอกจากเสียงตามสายแล้วกลุ่มตัวอย่างมีความต้องการที่จะได้รับความรู้ในเรื่องเดียวกันนี้จากโปสเตอร์และป้ายประกาศ